

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาถึงภูมิปัญญาพื้นบ้านในการอนุรักษ์สัตว์น้ำริมทะเลสาบคอยเต่า เพื่อรวบรวมข้อมูลในด้านบริบทของชุมชนริมทะเลสาบคอยเต่า และภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการจัดการความหลากหลายของสัตว์น้ำ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนคอยเต่า โดยมีองค์ความรู้ทางด้าน ระบบคิด ระบบความเชื่อ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้และการสืบทอด ตลอดจนศึกษาถึงความเป็นอยู่ของชุมชนที่ต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีวิต ซึ่งผู้ศึกษาเป็นคนคอยเต่าโดยกำเนิด ได้ทำการเก็บข้อมูลเป็นช่วง ๆ ตามขั้นตอนของการจัดเก็บข้อมูล และเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่ยังขาดหาย

โดยได้อาศัยวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้ดำเนินการไปตามขั้นตอนดังนี้

- 3.1 ข้อมูลแหล่งข้อมูล
- 3.2 การกำหนดพื้นที่ในการศึกษา
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
- 3.4 วิธีเก็บและรวบรวมข้อมูล
- 3.5 การตรวจสอบข้อมูล
- 3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้สำหรับการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

3.1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่รวบรวมจากแหล่งข้อมูลโดยตรง ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ

1. การศึกษาโดยการไปสำรวจพื้นที่ศึกษา (Survey) เพื่อศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน โดยที่ผู้วิจัยเป็นคนคอยเต่าโดยกำเนิด การเข้าไปสังเกตพฤติกรรม

ของชาวบ้านและบริบทชุมชนในภาพรวมของสภาพทั่วไปให้หลากหลายยิ่งขึ้น เพื่อให้ทราบถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในชุมชน วัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อชุมชน ระบบเครือข่ายทางสังคม ที่ส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนและความเป็นชุมชน รวมถึงการทำงานร่วมกันขององค์กรชาวบ้าน ในการบริหาร ดูแลและฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำของชุมชน

2. การศึกษาข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำที่ไม่เป็นทางการ คณะกรรมการดูแลทรัพยากรทางชีวภาพของชุมชน และสมาชิกชุมชนที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ เพื่อให้ทราบถึงบริบทชุมชนในภาพรวมของสภาพทั่วไป การจัดการของชุมชนในการจัดการความหลากหลายของสัตว์น้ำ รวมทั้งเก็บข้อมูลจากการระดมความคิดจากเวที หรือการประชุมของกลุ่มเป้าหมาย (Focus Group) เพื่อเป็นการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ เกี่ยวกับการบริหาร ดูแลจัดการและฟื้นฟูความหลากหลายของสัตว์น้ำ รวมทั้งปัญหาที่เกิดขึ้น

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย บุคคลต่างสถานภาพทางสังคมและบทบาทหน้าที่

3 กลุ่ม ดังนี้

1) **กลุ่มคนของรัฐ** ผู้วิจัยได้เข้าไปขอข้อมูลสัมภาษณ์ สังกัดจากเจ้าหน้าที่นิคมสร้างตนเองเขื่อนภูมิพล คือ คุณวิเชียร ในจ๊ะ คุณประพจน์ โทบุรี คุณกระจาย หนูเกื้อ และคุณสมศักดิ์ อินทรธิราช บุคคลเหล่านี้มีความรู้ ประสบการณ์จากการทำงานในอำเภอคอยเต่าเป็นเวลา 30 กว่าปี ประมงอำเภอคือ คุณสุวรรณ ทองล้วน ส่วนข้อมูลทางด้านการพัฒนาอำเภอคอยเต่า ผู้เขียนได้สัมภาษณ์คุณ เพียว อรรถ ซึ่งทำงานเป็นพัฒนากรประจำชุมชนริมทะเลสาบคอยเต่า และได้เข้าไปขอข้อมูลทางด้านการป้องกันและอนุรักษ์สัตว์น้ำจากเจ้าหน้าที่กรมประมงเขื่อนภูมิพล จังหวัดตาก มีสำนักงานตั้งอยู่ริมทะเลสาบคอยเต่า ผู้ให้ข้อมูลคือ คุณเกรียงไกร แสงทา

2) **กลุ่มผู้อาวุโสและชาวประมง** ผู้วิจัยได้เข้าไปสัมภาษณ์ พูดคุยกับผู้อาวุโสประจำหมู่บ้านทั้ง 6 หมู่บ้าน โดยมีการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล และจัดกลุ่มอภิปราย โดยผู้อาวุโสเหล่านี้เป็นบุคคลที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือ เชื่อฟัง และมาขอคำปรึกษาเมื่อเกิดปัญหาขึ้นในชุมชน หรือครอบครัว ตลอดจนชาวบ้านในพื้นที่ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทในการใช้ทรัพยากรสัตว์น้ำเพื่อศึกษาเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนชาวประมงนั้นผู้วิจัยได้เข้าไปสัมภาษณ์ บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับความหลากหลายของสัตว์น้ำ อุปกรณ์ที่ใช้จับสัตว์น้ำ โดยขอความร่วมมือกับผู้อาวุโสถึงรายชื่อที่ได้ไปสัมภาษณ์ชาวประมงในหมู่บ้านทั้ง 6 หมู่บ้าน เมื่อได้รายชื่อแล้วจึงได้เข้าไปพูดคุย สัมภาษณ์จดบันทึก ส่วนอุปกรณ์ที่สูญหายไปแล้วขอให้เขาทำให้เป็นตัวอย่าง ซึ่งได้รับความอนุเคราะห์จากคุณลุงบ้านแปลง 1 ได้เป็นอย่างดี

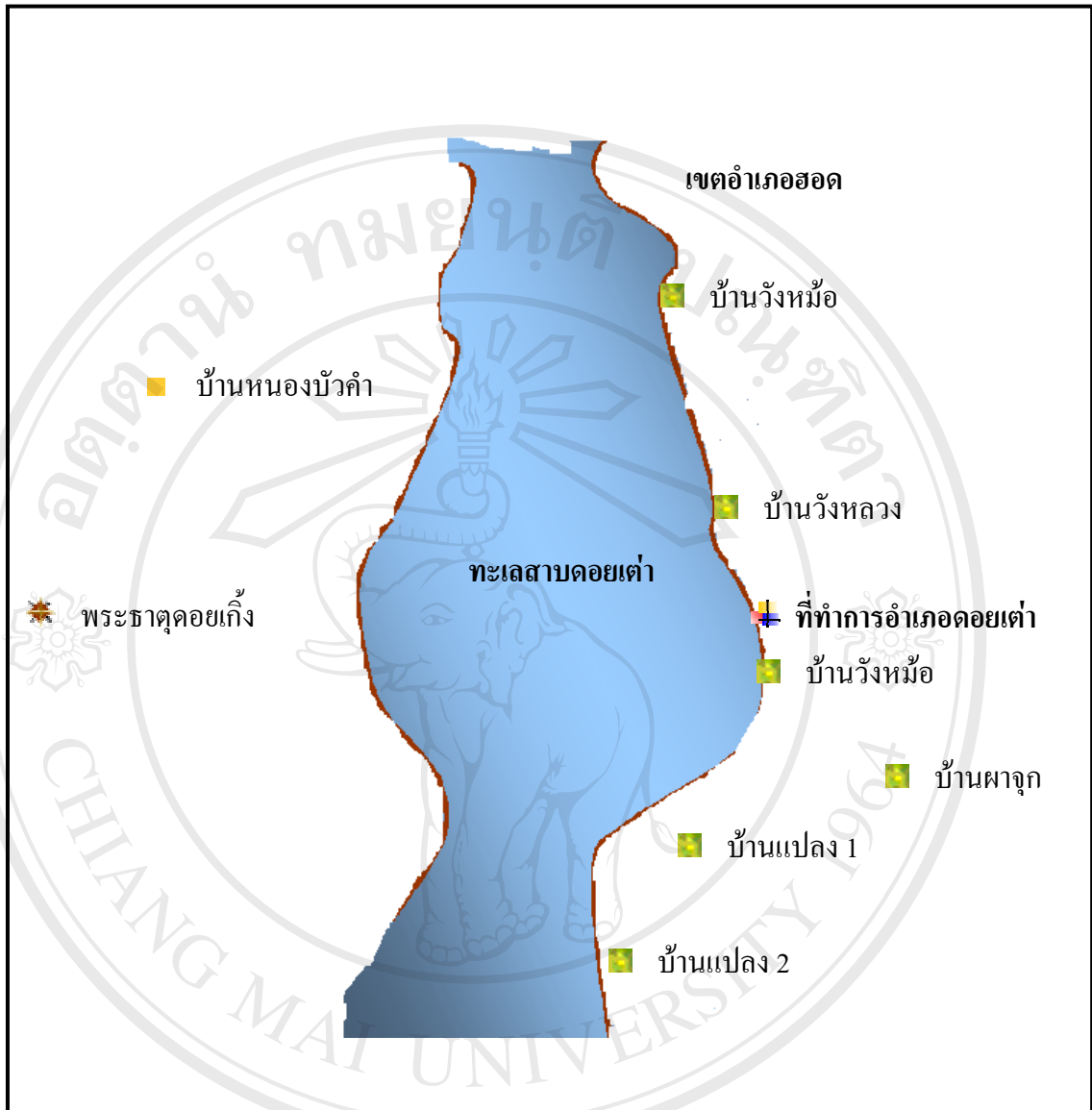
3) กลุ่มเด็กและเยาวชน ได้เข้าไปขอความร่วมมือกับผู้อาวุโสในหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้าน เพื่อขอรายชื่อกลุ่มเด็ก หมู่บ้านละ 10 คนแล้วได้เข้าไปพูดคุย สัมภาษณ์ จดบันทึก ตามประเด็นศึกษาที่ได้ตั้งไว้

3.1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและรวบรวมเอกสาร ตำรา บทความ สิ่งพิมพ์ และรายงานการศึกษาต่าง ๆ แนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่เพื่อให้เข้าใจประเด็น

3.2 การกำหนดพื้นที่ในการศึกษา

ในขณะที่ผู้วิจัยอยู่ระหว่างการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ มาแล้ว เพื่อให้เกิดความชัดเจน ผู้วิจัยได้พยายามแลกเปลี่ยนพูดคุยกับผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการทำงานวิจัยเชิงคุณภาพ รวมถึงเข้าปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งเป็นผู้ให้คำแนะนำและปรึกษาในประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจจนมีความชัดเจนและเข้าใจ จึงได้สำรวจข้อมูลเบื้องต้นในสนามและรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับชุมชนริมทะเลสาบคอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่เพราะเป็นอำเภอที่ถูกน้ำท่วมจากการสร้างเขื่อนภูมิพลจังหวัดตาก ทำให้ผู้วิจัยมีเหตุผลในการเลือกพื้นที่เพื่อทำการวิจัย ดังนี้

1. แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของการดำรงไว้ซึ่งวิถีการยังชีพดั้งเดิมของชุมชนท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางด้านพื้นที่เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองในอดีตถึงปัจจุบัน
2. สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของชุมชนยังคงสภาพความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติในบางอย่างเห็นได้ชัด และในชุมชนมีประเพณี วัฒนธรรมในการประมงน้ำจืดที่เชื่อมโยงกับการอนุรักษ์ทรัพยากรดิน น้ำ ป่า เพราะน้ำเป็นแหล่งที่มีความสำคัญต่อชุมชน
3. ได้เลือกหมู่บ้านวังหม้อ เพื่อให้ได้ข้อมูลคนในชุมชน จากทิศเหนือของทะเลสาบคอยเต่าลงมา หมู่บ้านวังหลวงเป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยง ซึ่งดำรงอยู่ท่ามกลางคนเมือง และมีวัฒนธรรมต่างจากหมู่บ้านอื่น บ้านแปลง 5 บ้านผาจุก บ้านแปลง 1 และบ้านแปลง 2 เป็นชุมชนที่มีผู้คนดำรงชีวิตเกี่ยวกับการประมง ทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีการปรับสภาพการทำประมงตามพื้นที่เปลี่ยนไป ดังได้แสดงแผนที่พอสังเขป ดังนี้

ภาพที่ 3.1 แผนที่ที่ตั้งของ 6 ชุมชนในพื้นที่ศึกษา

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.3.1 วิธีการสังเกต (Observation)

จากการเข้าไปสัมผัสชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนเพื่อทำความเข้าใจ พร้อมทั้งทำการสังเกตพฤติกรรม การจัดบันทึก การถ่ายรูป เป็นการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมเป็นการค้นหาข้อมูลจริง โดยเฝ้าดูสิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างใกล้ชิด เพื่อวิเคราะห์หรือหาความสัมพันธ์ของการใช้ภูมิปัญญาด้านการอนุรักษ์สัตว์น้ำ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของหมู่บ้านและสภาพแวดล้อมทางทรัพยากรธรรมชาติด้านดิน น้ำ ป่า และวิถีชีวิตชุมชน

3.3.2 วิธีการสัมภาษณ์ (Interview)

เป็นการศึกษาค้นคว้าในรูปแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ถามและผู้ตอบมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูล เป็นการสนทนาอย่างมีจุดมุ่งหมาย ในขณะที่สัมภาษณ์สามารถสังเกตพฤติกรรมของผู้ตอบได้ทั้งทางสีหน้า ท่าทาง และคำพูด ผู้ศึกษาได้เลือกใช้ประเภทการสัมภาษณ์ เพื่อเก็บข้อมูลดังนี้

1) บริบททั่วไปเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาด้านการอนุรักษ์สัตว์น้ำของชุมชน ริมทะเลสาบดอยเต่า การปฏิบัติและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ของชุมชน

2) องค์ประกอบของภูมิปัญญา มีดังนี้

- ระบบคิด
- ระบบความเชื่อ
- พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดูแล การอนุรักษ์สัตว์น้ำของชุมชนริมทะเลสาบ ดอยเต่า
- การปฏิบัติ
- ค่านิยม
- ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ
- การเรียนรู้
- การสืบทอด

3) แนวทางการส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการความหลากหลายของ สัตว์น้ำและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

- อย่างเป็นทางการ (ของรัฐ)
- ไม่เป็นทางการ

โดยผู้ศึกษาได้ใช้ประเภทการสัมภาษณ์ ดังนี้

1. การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ โดยการสัมภาษณ์กลุ่มคนของรัฐ กลุ่มผู้อาวุโส และชาวประมง สุดท้ายคือ เด็กและเยาวชนในหมู่บ้านที่ผู้วิจัยศึกษา ลักษณะของการสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดแน่นอนเพื่อค้นหาข้อมูลทางวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญาพื้นบ้าน พิธีกรรมของคนในชุมชน ด้านการประมง และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยคำถามเดียวกันมีลำดับขั้นตอนเรียงเหมือนกัน มีทั้งคำถามที่เฉพาะเจาะจง และคำถามที่ตอบได้ตามโครงสร้างของคำถามครอบคลุม 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1) บริบททั่วไปเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการประมง และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

2) องค์ประกอบของภูมิปัญญา มีดังนี้

- ระบบคิด
- ระบบความเชื่อ
- พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมงน้ำจืด
- การปฏิบัติ
- ค่านิยม
- การเรียนรู้
- ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ
- การสืบทอด

3) แนวทางการส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการความหลากหลายของสัตว์น้ำและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน โดยสัมภาษณ์จากหน่วยงาน ดังนี้

- แบบเป็นทางการที่เป็นของรัฐ ได้แก่ นิคมสร้างตนเองเขื่อนภูมิพล กรมประมงเขื่อนภูมิพลจังหวัดตาก ประมงอำเภอคอยเต่า ที่ว่าการอำเภอคอยเต่า โดยขอความร่วมมือฝ่ายพัฒนาการอำเภอ

- ไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้อาวุโส ชาวประมง และเด็กและเยาวชน

2. การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) เป็นการสนทนาในบรรยากาศแบบง่าย ไม่มีพิธีรีตองไม่มีลำดับของคำถามโดยการสัมภาษณ์ผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ เจ้าหน้าที่นิคมสร้างตนเองเขื่อนภูมิพล ประมงอำเภอ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าเตี๋ย และผู้นำไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้อาวุโสประจำหมู่บ้าน และผู้เฒ่าผู้แก่ หรือผู้คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือ เชื้อฟิง ชาวประมง เด็กและเยาวชนเพื่อค้นหา ข้อมูลทางด้านบริบทชุมชนในภาพรวมของสภาพทั่วไป มีแนวคำถาม ดังนี้

1) บริบททั่วไปเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการอนุรักษ์ สัตว์น้ำของชุมชนริมทะเลสาบคอยเต่าการปฏิบัติและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

2) องค์ประกอบของภูมิปัญญา มีดังนี้

- ระบบคิด
- ระบบความเชื่อ
- พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดูแล การอนุรักษ์สัตว์น้ำของชุมชนริมทะเลสาบ คอยเต่าการปฏิบัติ
- การปฏิบัติ
- ค่านิยม
- ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ
- การเรียนรู้
- การสืบทอด

3) แนวทางการส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการความหลากหลายของสัตว์น้ำและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน โดยการสัมภาษณ์ไม่เป็นทางการกับข้าราชการจากกรมประมงเขื่อนภูมิพล ประมงอำเภอ พัฒนากรอำเภอ ผู้อาวุโส และเด็กและเยาวชน

3.3.3 การสนทนากลุ่ม หรือการประชุมของกลุ่มเป้าหมาย (Focus Group Discussion) ได้แก่ ผู้อาวุโสประจำหมู่บ้าน ชาวประมงในชุมชนริมทะเลสาบคอยเต่า เยาวชน และตัวแทนคนในชุมชนที่มีการอพยพมาจากการสร้างเขื่อน หมู่บ้านละ 7-8 คน ซึ่งลักษณะการสนทนากลุ่มเป็นการพูดคุยสนทนากันเป็นกลุ่ม เพื่อศึกษาระบบคิด ความเชื่อ พิธีกรรมและการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในการทำประมง โดยผู้ศึกษาได้เปิดประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องศึกษาให้กลุ่มเป้าหมายสนทนาโดยใช้พลวัตของกลุ่ม (Group Dynamic) เป็นสิ่งกระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่มได้แสดงความคิดเห็นของคนๆ หนึ่งในกลุ่มสามารถไปกระตุ้นความเห็น ทศนะคติของคนอื่นได้ พร้อมทั้งยังเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในกลุ่มการเสนอความคิดเห็นต่าง ๆ ของกลุ่มกับการจัดการทรัพยากรและกฎเกณฑ์ของชุมชน และหาข้อสรุปตามประเด็นสำคัญตามกรอบแนวคิด โดยทำการจดบันทึกข้อมูล บันทึกเสียง และบันทึกภาพ

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง มีข้อมูลหลายส่วนที่ต้องทำการรวบรวมข้อมูลมาประกอบกันให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล ซึ่งแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นระยะที่เริ่มสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โดยผู้วิจัยได้นำหนังสือบัตรนักศึกษา จากสาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตศึกษาศาสนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ไปยังผู้นำหมู่บ้าน เพื่อขอข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน และขออนุญาตเข้าพื้นที่เพื่อสำรวจพื้นที่ศึกษา และสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้วิจัยและคนในชุมชน ซึ่งในระยะนี้ผู้วิจัยมุ่งเก็บข้อมูลเกี่ยวกับประวัติหมู่บ้านและบริบททั่วไปของชุมชน

ระยะที่ 2 เป็นระยะเวลาการเก็บข้อมูลในประเด็นที่ศึกษา โดยกำหนดประเด็นคำถามไว้ล่วงหน้า ผู้วิจัยมีความคุ้นเคยกับคนในชุมชนโดยกำเนิด ผู้วิจัยจึงสามารถทำการศึกษาแบบเจาะลึกในประเด็นที่กำหนดไว้ เทคนิคการวิจัยที่ใช้มากในการเก็บรวบรวมข้อมูลนี้คือ การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้นัดหมายบุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักไว้ล่วงหน้าและเมื่อถึงเวลานัดหมายก็ไปตามเวลา แต่บางครั้งก็ไม่พบผู้ให้ข้อมูลหลัก เนื่องจากต้องออกไปทำประมง ผู้วิจัยต้องออกไปชุมชนอีกครั้งในวันต่อไป เพื่อพบผู้ให้ข้อมูลหลักอีกครั้งและทำการสัมภาษณ์ทันที การนัดหมายจึงไม่มีผลต่อโอกาสในการสัมภาษณ์มากนัก ถ้าคนในชุมชนมีเวลาว่างก็จะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เตรียมประเด็นคำถามไว้ล่วงหน้า และใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ ไม่เร่งรีบ ถ้าได้ข้อมูลที่ ไม่ครบตามประเด็นที่วางไว้ ก็ทำการสอบถามในครั้งต่อไป ในระหว่างการพูดคุยผู้วิจัยใช้ความระมัดระวังในคำพูด ลักษณะคำถาม การวางตัวของผู้วิจัย ซึ่งไม่กระทบกระเทือนต่อความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูลและคนในชุมชน ผู้วิจัยได้พยายามสร้างบรรยากาศของการสัมภาษณ์ให้เป็นกันเอง พยายามให้ผู้ให้ข้อมูลหลักไว้วางใจในตัวผู้วิจัยมากที่สุด การเก็บข้อมูลในระยะนี้มีปัญหาบ้างเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้นั้นมีรายละเอียดที่ไม่มากพอ หรือผู้ให้ข้อมูลบางคนไม่เข้าใจคำถาม หรือตอบไม่ตรงประเด็น ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องตั้งคำถามใหม่ที่ง่ายและต้องการคำอธิบายเพิ่มเติม

การเก็บข้อมูลทุกครั้ง ผู้วิจัยได้จดบันทึกไว้เป็นหลักฐานเพื่อสามารถจดจำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ หรือบางครั้งใช้วิธีการบันทึกเทปในการสัมภาษณ์ สำหรับการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ทำการจดบันทึกทันทีที่สังเกตเห็น โดย

ให้ผู้ให้ข้อมูลรู้ว่า ถูกสังเกต โดยได้เรียงเรียงข้อมูลที่ได้จากการบันทึกเทปหลังจากที่เดินทางออกจากหมู่บ้านแล้วในแต่ละครั้ง นอกจากนี้ได้ถ่ายรูปบุคคลและเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ เพื่อประกอบข้อมูลให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ระยะที่ 3 เป็นระยะของการตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยได้เดินทางเข้าออกทะเลสาบเป็นระยะ ๆ และนำข้อมูลที่ได้มาปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระ เพื่อรับฟังคำแนะนำและหาแนวทางให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้ใช้เวลานี้เก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากประเด็นต่าง ๆ ที่เก็บมาแล้ว ข้อมูลส่วนใดที่ยังไม่เพียงพอต่อการวิเคราะห์หรือยังไม่ชัดเจนก็ได้ติดตามในส่วนนั้น ๆ จากผู้ให้ข้อมูลหลักเพิ่มเติม

3.5 การตรวจสอบข้อมูล

ข้อมูลที่ได้นำมาตรวจสอบความถูกต้องอย่างสม่ำเสมอ โดยการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) โดยนำข้อมูลจากภาคสนามและข้อมูลจากการวิจัยที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ เปรียบเทียบระหว่างเวลา สถานที่ บุคคล และเนื้อหาที่แตกต่างกันว่า หากเวลาต่างกัน ข้อมูลที่ได้ต่างกันหรือไม่ ข้อมูลที่ได้ต่างสถานที่กัน ข้อมูลเหมือนกันหรือไม่ และหากบุคคลเปลี่ยนไป ข้อมูลที่ได้เหมือนกันหรือไม่

การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการ (Methodological Triangulation) คือ การใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน โดยในการศึกษาใช้วิธีสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ควบคู่กับการสัมภาษณ์พร้อมทั้งศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบด้วย หากข้อมูลที่ได้มีความแตกต่างหรือขัดแย้งกัน ผู้ศึกษาได้เข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลอีกครั้งและหากข้อมูลที่ได้ทำการตรวจสอบแล้วปรากฏว่าเป็นข้อมูลที่เหมือนกัน น่าเชื่อถือเป็นข้อมูลที่ถูกต้องแล้ว จากนั้นนำผลการศึกษามาเสนอวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการเขียนรายงานเชิงบรรยาย

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลควรมีขั้นตอนเพื่อตรวจสอบความถูกต้องดังนี้

1. การแยกแยะข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับบริบททั่วไปของชุมชน ภูมิปัญญาที่มาจากความคิด ความเชื่อ พิธีกรรม และการปฏิบัติเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชน ในด้านการจับสัตว์น้ำ การจัดการดูแล และฟื้นฟูทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ที่ใช้ในการประมง

2. การจัดหมวดหมู่ข้อมูล เป็นการรวบรวมข้อมูลจากการแยกแยะเป็นหมวดหมู่

3. การจัดลำดับความสำคัญ เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาเรียงลำดับความสำคัญ ของข้อมูล ที่ได้รับการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูล มาเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ระหว่างระบบคิด วิธีชีวิต ในการประมงกับแนวคิดด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ เชื่อมโยงถึงความสัมพันธ์กัน เพื่อทำความเข้าใจกับความหลากหลายตลอดจนความเหมือนและแตกต่างกันของ ข้อมูลที่รวบรวมมาได้ สำหรับข้อมูลทั้งหมดได้ใช้ประโยชน์ในการพรรณนาให้เห็นถึงความคิด ความเชื่อ พิธีกรรม และการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชนในการจัดการ ด้านประมง ระบบข้อมูลโดยแยกแยะข้อมูลเป็นหมวดหมู่ และจัดเรียงตามลำดับความสำคัญของ ข้อมูล

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved